DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh.42759>

Authenticity process is conducted by

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 05-03-2021
Kabul Tarihi: 20-04-2021
On-line Yayın: 30-04-2021

Article Type: Research article
Submitted: 05-03-2021
Accepted: 20-04-2021
Published Online: 30-04-2021

Atıf Bilgisi / Reference Information

Kazu, İ.Y. & Yıldırım, D. (2021). Özel Eğitim Öğretmenlerinin Özel Gereksinimli Birey ve Özel Eğitime Yönelik Metaforik Algıları. *Journal of History School*, 51, 1121-1144.

ÖZEL EĞİTİM ÖĞRETMENLERİNİN ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREY VE ÖZEL EĞİTİM KAVRAMLARINA YÖNELİK METAFORİK ALGILARI¹

İbrahim Yaşar KAZU² & Damla YILDIRIM³

Öz

Bu araştırmanın amacı; özel eğitim öğretmenlerinin “özel gereksinimli birey” ve “özel eğitim” kavramlarına yönelik oluşturdukları metaforları belirlemektir. Araştırma özel eğitim öğretmenleriyle gerçekleştirilmiştir. Toplamda 138 özel eğitim öğretmeninden veri toplanmıştır. Araştırmada araştırmacı tarafından hazırlanan metafor anket formu kullanılmıştır. Veri toplama aracında bulunan sorular şunlardır: “Özel gereksinimli birey.....gibidir. Çünkü;.....” ve “Özel eğitim gibidir. Çünkü;”. Öğretmenlerin özel gereksinimli birey kavramına ilişkin 57 farklı metafor, özel eğitim kavramına ilişkin ise 74 farklı metafor ürettikleri görülmüştür. Özel gereksinimli bireye ilişkin metaforlar “somut bir varlık/nesne olarak özel gereksinimli birey, soyut bir varlık olarak özel gereksinimli birey, doğaya ilişkin metaforlarla özel gereksinimli birey, yer/mekana ilişkin metaforlarla özel gereksinimli birey” olmak üzere dört kategoride incelenmiştir. “Özel eğitim” kavramına ilişkin metaforlar ise “bir eylem/süreç olarak özel eğitim, somut bir varlık/nesne olarak özel eğitim, soyut bir varlık olarak özel eğitim, bir yer/mekân olarak

¹ Makale yazımı yazar etki oranı: 1.yazar: %50, 2. yazar: %50. Bu Makalenin etik kurul onayı Fırat Üniversitesi'nde E-97132852-302.14.01-21915 sayı ve 5 toplantı numarası ile alınmıştır.

² Doç. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, iykazu@firat.edu.tr, Orcid: 0000-0002-01039-0482

³ Milli Eğitim Bakanlığı, yldrm.damla93@gmail.com, Orcid: 0000-0001-6112-8196

özel eğitim ve doğa kategorisine ilişkin metaforlarla özel eğitim” olmak üzere beş kategoride incelenmiştir. Özel eğitim öğretmenleri “özel gereksinimli birey” kavramını çoğunlukla bebek, çiçek, melek metaforlarıyla; “özel eğitim” kavramını ise çoğunlukla açıkladıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Özel Eğitim, Özel Gereksinimli Birey, Metafor.

Metaphoric Perceptions of Special Education Teachers Towards The Concepts of Individual with Special Needs and Special Education

Abstract

The study had an attempt to explore the special education teachers' metaphors for the concepts of “individual with special needs” and “special education”. 138 special education teachers participated in the study. In the study, metaphor questionnaire form prepared by the researcher was utilized. The questions in the data collection tool are as follows: “Individual with special needs is like..... Because;...” and “Special education are like..... Because; ...”. The findings showed that teachers produced 57 metaphors for the concept of ‘individual with special needs’ and 74 metaphors for the concept of ‘special education’. Metaphors for individuals with special needs were divided into four categories: Individual with special needs as a concrete entity/object, Individual with special needs as an abstract entity, Individual with special needs with metaphors regarding nature, Individual with special needs with metaphors regarding place/space”. Metaphors for the concept of special education was divided into five categories: Special education as an action/process, Special education as a concrete entity/object, Special education as an abstract entity, Special education as a place/space, and Special education with the metaphors regarding nature. Special education teachers explained the concept of individual with special needs with metaphors such as tree, flower, fingerprint, normal individual, and flightless bird while they explained the concept of special education with metaphors such as trees, growing flowers, raising children, digging wells with needles, and the future.

Keywords: Special Education, Individual with Special Needs, Metaphor.

GİRİŞ

Özel eğitim, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ nde (2018) “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim.” olarak tanımlanmaktadır. Tanımdan anlaşılacağı üzere bir bireyin özel eğitime dahil edilebilmesi için o bireyin akranlarından anlamlı bir şekilde farklılık göstermesi gerekmektedir. Aynı

yönetmelikte özel gereksinimli birey ise “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren birey.” olarak ifade edilir (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018). Özel gereksinimli bireylerde; zihin yetersizliği, duygu ve davranış bozukluğu, dikkat eksiliği ve hiperaktivite, yaygın gelişimsel bozukluk-otizm, dil ve konuşma bozukluğu, görme yetersizliği, işitme yetersizliği, ortopedik (fiziksel) bozukluk, özel öğrenme güçlüğü, süregelen hastalıklar ve birden fazla engel durumu görülebilir (Baykoç Dönmez, 2014).

Bireyler; bedensel, zihinsel, sosyal ve duyuşsal olarak farklı gelişimler göstermektedirler. Bazı bireylerde ise gelişimsel bozukluklar ortaya çıkabilmektedir (Subakan ve Koç, 2019). Özel gereksinimli bireylerde görülen gelişimsel bozuklukların nasıl ortaya çıktıkları üç madde altında incelenmektedir. Bunlar: Doğum Öncesi Nedenler, Doğum Anına Ait Nedenler, Doğum Sonrası Nedenlerdir. Doğum öncesi nedenler arasında; kromozomal nedenler, anne ve baba arasında görülen kan uyumsuzluğu, annenin ideal doğum yaşının çok üstünde ya da çok altında bir yaşta hamile kalması, annenin hamilelik sürecinde alkol, sigara veya uyuşturucu gibi bebeğin sağlığına zarar verecek maddeler kullanması, annenin hamileliği esnasında röntgen ışınlarına maruz kalması, yüksek tansiyon, kalp hastalığı, yetersiz veya dengesiz beslenme, ailenin genetiğinde var olan ve soydan soya ilerleyen kalıtsal hastalıklar sayılabilir Doğum anına ait nedenler; erken veya geç doğum, riskli ve zor doğum, doktor hataları ve hijyenik olmayan mekanlarda yapılan doğumdur. Doğum sonrası nedenler ise; enfeksiyonlar, çocuğun geçirdiği rahatsızlıklar, beslenme bozuklukları, kazalar, fiziksel travmalar, zehirlenmeler, çocuk istismarı, yetersiz çevre şartları, doğal afet ve savaşlardır (Baykoç Dönmez, 2014). Bu nedenlerden bir veya birkaçının aynı anda görülmesi bebekte kalıcı bir hasara yol açabilir. Bu kalıcı hasar kendini sadece zihin, işitme, görme yetersizliği olarak değil aynı zamanda dil ve konuşma bozukluğu, öğrenme güçlüğü, duygu davranış bozukluğu, otistik bozukluk olarak da gösterebilmektedir. Hatta bazı durumlarda sayılan yetersizlikler bir arada da görülebilmektedir. Bireyde bir arada görülen yetersizlikler için “çoklu yetersizlik” kavramı kullanılmaktadır.

Özel gereksinimli birey; özel eğitim gerektiren, çeşitli nedenlerle bireysel özellikleri ve eğitim yeterlilikleri açısından akranlarına göre beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireydir. Burada “akranlarına göre beklenen düzeyden anlamlı farklılık göstermesi” ifadesine dikkat edilmelidir. Bu anlamlı farklılık her zaman bir yetersizlik şeklinde değil, bazen de kendini “üstün yetenek” olarak gösterebilmektedir. Üstün yetenekli çocuklar da akranlarıyla aynı eğitim ortamında bulunmayacaklarına göre onlar da özel gereksinimli birey

kategorisinde değerlendirilmektedirler (Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği, 2018).

Günümüzde özel gereksinimli çocukların genel eğitim sınıflarına yerleştirilmeleri ve bu sınıflarda eğitim görmeleri giderek yaygınlaşmaktadır. Aslında kaynaştırma eğitimi bu benzerliklerin açık şekilde görüldüğü bir eğitim yöntemidir. Farklı disiplin alanlarından farklı kişiler çeşitli yerlerde “kaynaştırma” kavramını değişik anlamlar yükleyerek kullanmaktadırlar (Vuran, 2013). En genel tanımıyla kaynaştırma; özel gereksinimi olan öğrencinin gerekli destek hizmetleri sağlanarak tam ya da yarı zamanlı olarak kendisi için en az kısıtlayıcı eğitim ortamı olan normal eğitim sınıflarında eğitim görmesi olarak tanımlanır (Vuran, 2013). Kaynaştırma öğrencileri arasında büyük çoğunluğu öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler oluşturmaktadır (Sakiz, 2018). Öğrenme güçlüğünde yeni ve karmaşık bilgileri anlamada azalma, bağımsızlıkla başa çıkmada zorluk görülür. Yetişkinlikten önce başlar ve ömür boyu süren kalıcı bir etkisi vardır (Department of Healty, 2001).

Kaynaştırma öğrencilerinin okul ortamında sosyalleşebilmesinin sağlanması için oluşturulan yarı zamanlı kaynaştırma uygulaması, mevcut kaynaştırma uygulamalarındandır. Öğrenciler sosyalleşmelerinin sağlanacağı bazı derslerde normal akranlarıyla olan sınıflarında, kalan derslerde ise özel eğitim sınıfında bulunurlar. Öğrenci aynı zamanda sosyal etkinliklerde de normal akranlarıyla olan sınıfta ikamet eder (Topçu ve Katılmış, 2013). Yarı zamanlı kaynaştırma ile özel gereksinimli bireylerin sosyal ilişkileri gelişmekte, arkadaşlık kurmaları kolaylaşmaktadır. Toplumsal hayatın içine daha kolay entegre olmaktadır. Yarı zamanlı kaynaştırma sadece özel gereksinimli birey açısından değil, aynı zamanda normal gelişim gösteren öğrencilerin de yetersizlik gösteren bireylere karşı olumlu tutum geliştirmeleri de sağlanmış olacaktır.

Kaynaştırma programına uygun olmadığı düşünülen öğrenciler özel eğitim sınıflarına yerleştirilirler. Özel eğitim sınıfı, okul ve kurumlarda, ayrı bir sınıfta eğitim görmeyi gerektirecek durumda olan öğrenciler için açılmış; yetersizlik türü, eğitim performansı ve bireyin özellikleri göz önüne alınarak oluşturulmuş, eğitim-öğretim için gerekli özel araç ve gereçlerinin bulunduğu sınıflardır (ORGM, 2015). Özel eğitim sınıflarında öğrenciler ya tam zamanlı ya da yarı zamanlı olarak bulunurlar. Tam zamanlı olarak bulunduklarında öğrenciler okula geldikleri andan gidene değin özel eğitim sınıfındadırlar.

Özel eğitim alanıyla ilgili daha önce yapılmış metafor çalışmaları incelenmiştir. Bu bağlamda Açar vd. (2017) özel gereksinimli bireylere ilişkin görüşlerin belirlenmesi amacıyla öğretmenlerden ve çocuk gelişimi bölümünde okuyan öğrencilerden özel gereksinimli bireyin evin odalarından birine

benzetilmesini isteyen bir çalışma yapmışlardır. Eren (2018) tarafından özel eğitim öğretmenlerinin “müzik” kavramına ilişkin metaforik algılarını belirlemek ve öğretmenlerin neden o metaforu tercih ettiklerini belirlemek amacıyla bir çalışma yapılmıştır. Özel eğitim öğretmen adaylarının engel türlerine göre (işitme yetersizliği, görme yetersizliği, zihin yetersizliği vb.) okuma yazma öğretimine yönelik belirleyecekleri bir metafor çalışması yapılmıştır (Tiryaki, 2017). Diğer bir çalışmada Uçuş (2016), sınıf öğretmenliği ve okul öncesi öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının “özel eğitim” kavramına ilişkin metaforik algılarını analiz etmiştir.

Özel eğitimi kaynaştırma boyutunda ele alan çalışmalar mevcuttur. Bunlardan Altıntaş vd. (2015) tarafından yürütülen çalışmada öğretmen adaylarının “kaynaştırma eğitimi, kaynaştırma öğretmeni ve kaynaştırma öğrencileri” kavramlarına ilişkin metaforik algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Diğer çalışmada ise Talas (2017), okul öncesi öğretmen adaylarının “kaynaştırma öğrencisi” kavramına ilişkin metaforik algılarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada oluşturulan metaforlar 52 olumlu ve 22 olumsuz olarak ikiye ayrılmıştır.

Özel eğitimde “üstün yetenekliler” alanında yapılmış olan metaforik çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalardan birinde okul öncesi öğretmen adaylarının üstün yetenekli çocuklara ilişkin metaforik algıları incelenmiştir (Duran ve Dağlıoğlu, 2017). Başka bir çalışmada ise sınıf öğretmeni adaylarıyla yürütülmüştür ve bu çalışmada katılımcıların “üstün yetenekli birey ve özel eğitim” kavramlarına ilişkin metaforik algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır (Bulut, 2018).

Özel eğitim alanında daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde örneklem olarak genellikle öğretmen adaylarının seçildiği görülmüştür. Özel eğitim öğretmenlerine yönelik yapılan metafor çalışmaları ile özel eğitim kavramına ilişkin metafor çalışmalarına sınırlı sayıda rastlanmıştır. Bu nedenler doğrultusunda özel eğitim öğretmenlerinin, özel gereksinimli birey ve özel eğitim kavramlarına yönelik metaforik algılarını inceleyen bir çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Bu çalışma özel eğitim öğretmenlerinin “özel eğitim” ve “özel gereksinimli birey” kavramlarına ilişkin sahip oldukları metaforları ortaya çıkarma amacına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Metafor kelimesi genel manada birçok anlamı içinde barındırmaktadır. Bu kavramlardan bazıları; kişileştirme, istiare, değişmecidir. Metafor kelimesi köken olarak Grek dilinden gelmektedir ve kelimenin aslı “metaherein” dir. Kelime Grekçe’ de transfer, aktarım anlamlarında kullanılmıştır. Metafor kelimesi meta ve phora

kelimelerinin birleşimiyle oluşturulmuştur. Meta “öte”, phora kelimesi ise “taşımak” anlamına gelmektedir. Bu kelimeler Yunan kökenlidir. Türkçe’ de ise metafor kelimesi genellikle ad aktarması yapılan durumlarda kullanılmaktadır (Güneş ve Tezcan, 2017). Ad aktarması; anlatılması gereken kavram kullanılmadan, ilgili olduğu başka bir kavram aracılığıyla aktarılmasıdır (Köse, 2019). Örneğin “Sınıfa söyleyin.” cümlesinde aslında sınıftan kastedilen sınıfın içerisindeki öğrencilerdir. Öğrenci kelimesi kullanılmadan sadece sınıf sözcüğüyle öğrenciler kast edilmiştir. Metaforlar bu örnekteki gibi ad aktarması yapılan zamanlarda kullanılırlar.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada özel öğretmenlerinin özel gereksinimli birey ve özel eğitim kavramlarına yönelik metaforik algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda özel eğitim öğretmenlerinin “özel gereksinimli birey” ile “özel eğitim” kavramlarını nasıl algıladıkları, neye benzettikleri ve zihinlerinde oluşan imgelerin belirlenmesinde hangi metaforları kullanacakları analiz edilmiştir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

1. Özel eğitim öğretmenlerinin özel gereksinimli birey ve özel eğitim kavramlarına ilişkin oluşturdukları metaforlar nelerdir?
2. Özel eğitim öğretmenlerinin “özel gereksinimli birey ve özel eğitim kavramlarına ilişkin oluşturdukları metaforların ortak özellikleri incelendiğinde ortaya çıkan kavramsal kategoriler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden “Olgubilim yaklaşımı” ile desenlenmiştir. Olgubilim, öncelikle olgunun altında yatan ortak anlamları belirlemek için bireyler tarafından tecrübe edilmiş, dünyayı tanımlayarak ifade etmeye ve yaşantıların özünü açıklamaya çalışan bir yaklaşımdır (Baker vd., 1992). Olgubilim deseninin kullanılmasının amacı, özelde aynı benzetmeyi yapan katılımcıları genel anlamda ortak bir kategori altında birleştirmektir. Olgubilim çalışmaları genellikle benzetmenin altında yatan bireysel algıların belirlenerek yorumlanmasını sağlar. Bu çalışmada ise özel eğitim öğretmenlerinin “özel gereksinimli birey” ve “özel eğitim” olgularına yaptıkları benzetmeler detaylı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Elâzığ ilinde görev yapan 138 özel eğitim öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %59'u kadın, %41'i ise erkektir. Mesleki tecrübelerin ise 1-5 yıl arası %67, 6-10 yıl arası %21, 11 yıl ve üstü ise %12 oranında olduğu saptanmıştır. %85' i Eğitim Fakültesi mezunu, %15'i ise Eğitim Fakültesi dışında bir fakülteden mezun olmuştur. Örneklem, amaçsal örneklemenin alt dallarından olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Ölçüt örnekleme, araştırma için seçilen çalışma grubunun belli bir kritere göre seçiliyor olması anlamına gelmektedir (Büyüköztürk vd., 2018). Örneklem içindeki herkes ölçüt olarak belirlenen kritere uymak zorundadır. Bu araştırmadaki çalışma grubunun seçilmesindeki ölçüt ise özel eğitim öğretmeni olmaları şartıdır.

Veri Toplama Araçları ve Süreci

Çalışmada veri toplamak ve özel eğitim öğretmenlerinin “özel gereksinimli birey” ve “özel eğitim” ile ilgili algılarını ortaya koymak amacıyla veri toplama aracı olarak iki adet açık uçlu sorunun bulunduğu bir form hazırlanmıştır. Bu form katılımcılara sunulmuştur. Birinci bölümde katılımcıların kişisel bilgilerine yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümde ise özel eğitim öğretmenlerinin, “özel gereksinimli birey ve özel eğitim” kavramları hakkında bir metafor oluşturmaları ve bu metaforu neden seçtiklerini açıklamaları istenmiştir. Ankette bulunan sorular şunlardır: “Özel gereksinimli birey.....gibidir. Çünkü;.....” ve “Özel eğitim gibidir. Çünkü;”. Boşlukların katılımcılar tarafından doldurulması istenmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler, içerik analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır (Selçuk vd., 2014). Kitle iletişim araçlarının günlük hayata iyice dahil olmasıyla birlikte içerik analizi de uygulaması artan tekniklerden olmuştur. İçerik analizi esnek yapısı sayesinde disiplinler arası da kullanılabildiği için fazlasıyla tercih edilen bir teknik haline gelmiştir (Çilingir, 2017).

Çalışmada öncelikle araştırmaya dahil edilen özel eğitim öğretmenlerinin anket formları toplanarak dikkatlice değerlendirilmiştir. Ardından geçici bir metafor listesi oluşturulmuştur. Çalışmanın ikinci aşamasında 138 katılımcı tarafından oluşturulan iki farklı kavrama yönelik 57 ve 74 farklı metafor için geçerli kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmanın güvenilirliğinin sağlanması açısından uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda iki öğretim üyesinden iki farklı kavrama ait olan 57 ve 74 farklı metaforu hiçbir metafor

dışarıda kalmayacak şekilde kategorilere yerleştirmesi istenmiştir. Metaforların yerleştirilmesinin ardından araştırmacının yaptığı eşleştirmeler ile uzmanın yaptığı eşleştirmeler karşılaştırılmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda her iki uzmanla da uzlaşma sağlandığı görülmüştür.

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde özel eğitim öğretmenlerinin “özel gereksinimli birey” ve “özel eğitim” kavramlarına yönelik belirlenen metaforlar kategorize edilerek tablolar halinde verilmiştir. Öncesinde metaforlar benzerliklerine göre kategorize edilmiştir. Sonrasında bu kategorilere giren metaforlar tek tek sıralanmıştır. Anketlerde belirlenen metaforlara ait “Çünkü” başlığı altında yapılan açıklamaların bazıları ise kategorilerin alt bölümünde birkaç örnekle listelenmiştir.

1. Özel Eğitim Öğretmenlerinin “Özel Gereksinimli Birey” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Özel eğitim öğretmenleri tarafından oluşturulan metaforlar uygun şekilde kategorilere yerleştirilmiştir. Belirlenen kategoriler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1
Özel Gereksinimli Birey Kavramına Yönelik Oluşturulan Kategoriler

Kategori	f
Somut bir varlık / nesne olarak özel gereksinimli birey	64
Doğaya ilişkin metaforlarla özel gereksinimli birey	61
Soyut bir varlık olarak özel gereksinimli birey	10
Yer/mekâna ilişkin metaforlarla özel gereksinimli birey	3
Toplam	138

Tablo 1’ e göre özel eğitim öğretmenleri tarafından özel gereksinimli birey kavramına ilişkin oluşturulan metaforlar dört kategori altında toplanmıştır. Metaforların 64’ü “Somut bir varlık/nesne olarak özel gereksinimli birey”, 61’i “Doğaya ilişkin metaforlarla özel gereksinimli birey”, 10’u “Soyut bir varlık olarak özel gereksinimli birey” ve 3’ü ise “Yer/mekâna ilişkin metaforlarla özel gereksinimli birey” kategorisinde yer almaktadır. Özel eğitim öğretmenlerinin çoğunluğu, özel gereksinimli birey kavramını somut bir varlık ya da nesneye benzettikleri görülmüştür.

1.1. “Somut Bir Varlık/Nesne Olarak Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”ne İlişkin Metaforik Bulgular

“Somut Bir Varlık/Nesne Olarak Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”nde özel eğitim öğretmenleri çoğunlukla; bebek, çocuk, evlat, hamur, normal birey, kuş metaforlarını üretmişlerdir. Özel eğitim öğretmenleri tarafından oluşturulan metaforlar ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Özel Eğitim Öğretmenlerinin “Somut Bir Varlık/Nesne Olarak Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”ne İlişkin Metaforları

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Araba	3	Hamur	3	On kişilik takım	1
Aslan	1	Heykeltraş	1	Parmak izi	2
Ayna	3	İlgi gösterilecek birey	1	Puzzle	2
Bebek	9	İnci	1	Resim	1
Bilgisayar kasası	1	Kasnak	1	Saat	1
Boş sayfa	1	Kedi	1	Sandık	1
Boş tahta	1	Kelebek	1	Tuval	1
Boya kalem	1	Kitap	3	Uçamayan kuş	1
Cam obje	2	Koşu bandı	1	Un	1
Çocuk	4	Kuş	4	Uzaylı	1
Enstrüman	1	Küreksiz tekne	1	Yavaş gelişen birey	1
Evlat	3	Normal birey	3		

Tablo 2 incelendiğinde çalışmaya katılan öğretmenlerinin “Somut Bir Varlık/Nesne Olarak Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”nde 35 farklı metafor ürettikleri görülmüştür. Öğretmenler tarafında en çok tercih edilen metaforların 9’u bebek, 4’ü kuş, 4’ü çocuk 3’ü araba, 3’ü ayna, 3’ü evlat, 3’ü normal birey ve 2’si parmak izidir.

Bu araştırmada yer alan özel eğitim öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir:

Ö3- K: “Özel gereksinimli birey bebeğe benzer. Çünkü bebekler hiçbir tecrübe ve bilgiye sahip değiller. Onlara her şey yavaş yavaş ve sabırla öğretilmelidir.”

Ö26- K: “Özel gereksinimli birey evlata benzer. Çünkü evlatlarımız bize muhtaçtır. Bizden biridir.”

Ö75- E: “Özel gereksinimli birey tıpkı bir ayna gibidir. Çünkü aynalar görüntüyü yansıtır. Özel gereksinimli bireyler de etrafındakilerden ne görürse onu yaparlar.”

Ö36-K: “Özel gereksinimli birey parmak izine benzer. Hepsi birbirinden farklıdır.”

Ö40-K: “Özel gereksinimli birey normal bir birey gibidir. Çünkü yaptıkları ve yapamadıkları olsa da bunlar bireyi farklı kılacak özellikler değildir. Bu sebeple özel bireyler akranlarıyla aynıdırlar.”

1.2. “Doğaya İlişkin Metaforlarla Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”ne Yönelik Metaforik Bulgular

“Doğaya İlişkin Metaforlarla Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”nde özel eğitim öğretmenleri çoğunlukla; çiçek, ağaç, gökkuşağı, tohum, kil, maden, su ve toprak metaforlarını üretmişlerdir. Özel eğitim öğretmenleri tarafından oluşturulan metaforlar ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayıları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Özel Eğitim Öğretmenlerinin “Doğaya İlişkin Metaforlarla Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”ne Yönelik Oluşturdıkları Metaforlar

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Ağaç	7	Güneş	1	Pamuk	1
Çamur	1	Kapalı hava	1	Su	2
Çiçek	30	Kil	2	Tohum	5
Doğa	1	Mevsimler	1	Toprak	2
Gökkuşağı	5	Maden	2		

Tablo 3 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “Doğa Kategorisi”ne ilişkin 14 farklı metafor ürettikleri görülmüştür. Öğretmenler tarafından en çok tercih edilen metaforların 30’u çiçek, 7’si ağaç, 5’i gökkuşağı, 5’i tohum, 2’si ise maden metaforudur.

Bu araştırmada yer alan özel eğitim öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir:

Ö130- E: “Özel gereksinimli birey ağaca benzer. Ağacın olgunlaşması yavaş ve meşakkatlidir. Yeterli özen ve ilgi gösterildiğinde serpilir. Özel gereksinimli birey de apaç gibi yavaş ve meşakkatli bir şekilde yetişir ama yeterli ilgi gösterildiğinde kendini gösterebilir. “

Ö1- K: “Özel gereksinimli birey çamur gibidir. Hayatlarına dokunan eller ne kadar maharetli ise o kadar güzel eserler ortaya çıkar.”

Ö51- E: “Özel gereksinimli birey tohuma benzer. Gerekli çalışmalar yapılmazsa kaybolup gider bir tohum gibi çürürler.”

Ö22- E: “Özel gereksinimli birey kile benzer. Ham iken bir şey ifade etmez. Ne kadar doğru eğitim verilir, özveri gösterilirse sanat eserine dönüştürüleceklerdir.”

Ö78- K: “Özel gereksinimli birey toprak gibidir. Topraktan verim almak için emek vermek gerekir. Özel bireyler de emek verdikçe gelişirler.”

1.3. “Soyut Bir Varlık Olarak Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”ne İlişkin Metaforik Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin “Soyut Bir Varlık Olarak Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”ne yönelik olarak; dilimizin ucundaki kelime, gelecek, masumiyet, melek ve toplumun aynası metaforlarını üretmişlerdir. Özel eğitim öğretmenleri tarafından oluşturulan metaforlar ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayıları Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Özel Eğitim Öğretmenlerinin “Soyut Bir Varlık Olarak Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”ne İlişkin Oluşturdukları Metaforlar

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Dilimizin ucunda kelime	1	Masumiyet	1	Toplumun aynası	1
Gelecek	1	Melek	6		

Tablo 4 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “Soyut Bir Varlık Olarak Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”ne yönelik oluşturulan metaforların 6’sı melek, 1’i dilimizin ucundaki kelime, 1’i masumiyet, 1’i toplumun aynası ve 1’i de gelecektir.

Bu araştırmada yer alan özel eğitim öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden örneklerle aşağıda yer verilmiştir:

Ö38- K: “Özel gereksinimli birey dilimizin ucundaki kelimeye benzer. Hep gözümüzün önündedir ama aklımıza gelmez.”

Ö61- E: “Özel gereksinimli birey gelecek gibidir. Çünkü özel bireyler yarınımıza, geleceğimize yansacaklardır.”

Ö60- K: “Özel gereksinimli birey melek gibidir. Kalplerinde hiçbir kötülük yoktur.”

1.4. Özel Eğitim Öğretmenlerinin “Yer/Mekâna İlişkin Metaforlarla Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”ne İlişkin Metaforik Bulguları

Özel eğitim öğretmenleri tarafından “Yer/Mekâna İlişkin Metaforlarla Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”nde; park, şehir ve uzay metaforları türetilmiştir. Özel eğitim öğretmenleri tarafından oluşturulan metaforlar ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayıları Tablo 5’te verilmiştir

Tablo 5

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Özel Gereksinimli Bireyin Yer Kategorisine İlişkin Oluşturdukları Metaforlar

Metafor	f
Park	1
Şehir	1
Uzay	1

Tablo 5 incelendiğinde özel eğitim öğretmenlerinin “Yer/Mekâna İlişkin Özel Gereksinimli Birey Kategorisi”ne yönelik oluşturulan metaforların 1’i park, 1’i şehir ve 1’i ise uzaydır.

Bu araştırmada yer alan özel eğitim öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden örneklere aşağıda yer verilmiştir:

Ö57- K: “Özel gereksinimli birey şehirdeki bir parka benzer. Çünkü park PTT, hastane gibi hizmetten öte ailenin kendisine ve çocuğa zaman ayırdığı, hizmet ettiği bir yerdir.”

Ö109- E: “Özel gereksinimli birey şehir gibidir. Şehri insanlar ne kadar temiz tutar ne kadar iyi bakarlarsa yaşayanlar da mutlu olur. Özel gereksinimli birey de işte böyledir. Ne kadar çok ilgilenilir, bakılırsa hem çocuk hem de çevresi o kadar mutlu olur.”

Ö125- E: “Özel gereksinimli birey uzaya benzer. Keşfedilmemiş bölgeleri çoktur. Onları arayıp bulmak gerekir.”

2. Özel Eğitim Öğretmenlerinin “Özel Eğitim” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Çalışmaya katılan özel eğitim öğretmenleri tarafından üretilen metaforların, hangi kavramsal kategoriler altında toplanmasını ortaya koymak amacıyla yapılan içerik analizi sonucunda, 74 farklı metafor ortak özellikleri dikkate alınarak 5 kategori altında gruplandırılmıştır.

“Özel eğitim” kavramı ile ilgili 138 özel eğitim öğretmeni tarafından üretilen 74 farklı metaforun 5 kategoriye göre dağılımı Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6

Özel Eğitim Kavramına Yönelik Oluşturulan Kategoriler

Kategori	f
Bir eylem/süreç olarak özel eğitim	71
Somut bir varlık/nesne olarak özel eğitim	29
Doğaya ilişkin metaforlarla özel eğitim	20
Soyut bir varlık olarak özel eğitim	12
Bir yer/mekân olarak özel eğitim	6
Toplam	138

Tablo 6' ya göre özel eğitim öğretmenleri tarafından "özel eğitim" kavramına ilişkin oluşturulan metaforlar beş kategori altında toplanmıştır. Metaforların 71'i "Bir eylem/süreç olarak özel eğitim", 29'u "Somut bir varlık/nesne olarak özel eğitim", 20'si "Doğaya ilişkin metaforlarla özel eğitim", 12'si "Soyut bir varlık olarak özel eğitim" ve 6'sı ise "Bir yer/mekan olarak özel eğitim" kategorisinde yer almaktadır. Özel eğitim öğretmenlerinin çoğunluğu, özel eğitim kavramını bir eylem/sürece benzettikleri görülmüştür.

2.1. "Bir Eylem/Süreç Olarak Özel Eğitim Kategorisi"ne İlişkin Metaforik Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin "Bir Eylem/Süreç Olarak Özel Eğitim Kategorisi"ne ilişkin oluşturdukları metaforlar çoğunlukla; çiçek yetiştirmek, çocuk yetiştirmek, çiçeğin güneş alması ve iğne ile kuyu kazmaktır. Özel eğitim öğretmenleri tarafından oluşturulan metaforlar ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayıları Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7'ye bakıldığında bir eylem/süreç olarak belirlenen metaforların çoğunluğu incelendiğinde 16'sı çiçek yetiştirmek, 6'sı çocuk yetiştirmek, 6'sı iğne ile kuyu kazmak, 5'i bebek bakımı, 3'ü puzzle yapmak, 3'ü sabretmek, 2'si pasta yapmaktır.

Bu araştırmada yer alan özel eğitim öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden örneklerle aşağıda yer verilmiştir:

Ö126- K: "Özel eğitim bebek bakımına benzer. Her an ilgi, bakım, şefkat ve merhamet gerektirir."

Tablo 7

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Bir Eylem/Süreç Olarak Özel Eğitim Kategorisine İlişkin Metaforları

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
---------	---	---------	---	---------	---

Aynaya bakma	1	Halı dokuma	1	Pasta yapmak	2
Bağlama çalma	1	Heykel yontma	1	Peyzaj işi	1
Balık tutma	1	İbadet etme	1	Puzzle yapmak	3
Çiçeğin güneş alması	5	İğne ile kuyu kazmak	6	Çömlekçilik eğitimi	1
Bir yavruyu eğitmek	1	Kendi çocuğunu yetiştirme	1	Sabretmek	3
Uçmayı öğretme	1	Kendini eğitme	1	Tablo yapmak	1
Bebek bakımı	1	Koşma	1	Tedavi etmek	1
Çiçek yetiştirmek	16	Maden arama	1	Toplumsal hayata hazırlık	1
Çiviyle çivi çakmak	1	Motor bakımı yapmak	1	Bisiklet öğrenmek	1
Çocuk yetiştirmek	6	Normal bireyi eğitmek	1	Uzaylı eğitimi	1
Resim yapmak	1	Oyun oynama	1	Yemek yapma	1
Etamin işleme	1	Öğrenmek	1		
Güle tırmanma	1	Örgü örmek	1		

Ö108- K: “Özel eğitim güle tırnamnaya benzer. Tırmanırken canın yanar ama tırmandıktan sonra gülün kokusunu alınca tüm acıların gider.”

Ö16- E: “Özel eğitim iğne ile kuyu kazmaya benzer. Çünkü özel bireyin eğitimi iğneyle kuyu kazmak gibi zor ve sabır isteyen bir iştir.”

Ö2- E: “Özel eğitim uzaylı eğitimine benzer. Özel bireye tıpkı ilk kez uzaydan gelmiş uzaylı gibi her şeyi teker teker öğretiriz.”

2.2. “Somut Bir Varlık/Nesne Olarak Özel Eğitim Kategorisi”ne İlişkin Metaforik Bulgular

Özel eğitim öğretmenleri “Soyut Bir Varlık/Nesne Olarak Özel Eğitim Kategorisi” ile ilgili çoğunlukla; ağaç, anne, hamur, oksijen, oyuncak, renkler metaforlarını üretmişlerdir. Bu kategoriyi oluşturan metaforlar ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8’e bakıldığında somut bir nesne/varlık olarak belirlenen metaforların çoğunluğu incelendiğinde 7’si ağaç, 3’ü anne, 3’ü hamur, 2’si oksijen, oyuncak ve renklerdir.

Bu araştırmada yer alan özel eğitim öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden örneklerle aşağıda yer verilmiştir:

Ö147- E: “Özel eğitim ağaca benzer. İlk başta fidan olarak dünyaya gelir. Emek, sabır ve özveriyle adım adım ilerlerler. Güzel bir ağaca dönüşmesi zaman alır.”

Tablo 8

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Somut Bir Varlık/Nesne Olarak Özel Eğitim Kategorisine İlişkin Metaforları

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Ağaç	7	Dolma kalem	1	Oksijen	2
Anne	3	Hamur	3	Oyuncak	2
Aşure	1	Huni	1	Renkler	2
Bebek	1	Kuşun besini	1	Üçgen	1
Boş sayfa	1	Müzik	1		
Diş fırçası	1	Nar	1		

Ö77- K: “Özel eğitim anneye benzer. Eğitim süreci zorlu, meşakkatli, sabır isteyen bir süreçtir ama tıpkı bir anne gibi küçük şeylerle mutlu olmaya benzer.”

Ö86- E: “Özel eğitim üçgene benzer. Çünkü özel bireyin öğrenme sistemi aile-öğretmen-öğrenci üçgeni ile gelişimleri gerçekleşir.”

2.3. “Soyut bir Varlık Olarak Özel Eğitim Kategorisi”ne İlişkin Metaforik Bulgular

Özel eğitim öğretmenleri “Soyut Bir Varlık Olarak Özel Eğitim Kategorisi” ile ilgili; çöldeki vaha, güç, hayat dersi almak, karmaşa, sanat, ulvi bir görev, temel ihtiyaçlar ve yolculuk metaforlarını üretmişlerdir. Bu kategoriye ilişkin metaforlar, her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Özel eğitim öğretmenlerinin Soyut Bir Varlık Olarak Özel Eğitim Kategorisine İlişkin Metaforları

Metafor	f	Metafor	f
Çöldeki vaha	1	Sanat	2
Güç	1	Ulvi bir görev	1
Hayat dersi almak	1	Temel ihtiyaçlar	1
Karmaşa	1	Yolculuk	4

Tablo 9’a bakıldığında soyut bir varlık olarak belirlenen metaforların çoğunluğu incelendiğinde 4’ü yolculuk, 2’si sanattır.

Bu çalışmada yer alan özel eğitim öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden örneklerle aşağıda yer verilmiştir:

Ö46- K: “Özel eğitim çöldeki vahaya benzer. Eğitimle tüm olumsuzluklara rağmen çölün ortasında etrafı yeşerterek umut aşılarırsın.”

Ö88- E: “Özel eğitim sanata benzer. Çünkü eğitim kişinin önüne konulan anlamsız notaların bir sanatçının parmak uçlarında sanata dönüşmesidir.”

Ö96- K: “Özel eğitim yolculuğa benzer. Bu yolculuk uzun sürecektir ve umutlar tükenmeden yola devam edilmelidir.”

2.4. “Bir Yer/Mekân Olarak Özel Eğitim Kategorisi”ne İlişkin Metaforik Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin “Bir Yer/Mekân Olarak Özel Eğitim Kategorisi”ne ilişkin oluşturdukları metaforlar; ameliyathane, bahçe, boş tarla, ev ve pencere önüdür. Bu kategoriye ilişkin metaforlar ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Bir Yer/Mekân Olarak Özel Eğitim Kategorisine İlişkin Metaforları

Metafor	f	Metafor	f
Ameliyathane	1	Ev	1
Bahçe	1	Pencere önü	1
Boş tarla	2		

Tablo 10’a göre oluşturulan metaforların 1’i ameliyathane, 1’i bahçe, 2’si boş tarla, 1’i ev, 1’i pencere önüdür.

Bu çalışmada yer alan özel eğitim öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden örneklerle aşağıda yer verilmiştir:

Ö16- K: “Özel eğitim ameliyathaneye benzer. Doktor gibi öğretmenin de işini özverili ve dikkatli yapması gerekir. Kullanılacak malzemeler özenle seçilmelidir.”

Ö21- E: “Özel eğitim boş tarlaya benzer. O kadar çok öğretilmesi gereken alan vardır ki tek tek ekip biçmek ve verimini alıp almayacağınızı bilemezsiniz.”

Ö131- K: “Özel eğitim eve benzer. Çünkü nasıl ki evin temel ihtiyaçları varsa bu çocukların da eğitime ihtiyaçları vardır.”

2.5. “Doğaya İlişkin Metaforlarla Özel Eğitim Kategorisi”ne İlişkin Metaforik Bulgular

Özel eğitim öğretmenlerinin “Doğaya İlişkin Metaforlarla Özel Eğitim Kategorisi” ile ilgili; fidan, gökkuşağı, gökyüzü, ırmak, kış, nisan yağmuru, su ve tohum metaforlarını üretmişlerdir. Bu kategoriye ilişkin metaforlar ve her bir metaforu geliştiren katılımcı sayısı Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11

Özel Eğitim Öğretmenlerinin Doğaya İlişkin Metaforlarla Özel Eğitim Kategorisi Kapsamında Oluşturdukları Metaforlar

Metafor	f	Metafor	f	Metafor	f
Fidan	4	İrmak	1	Su	8
Gökkuşağı	1	Kış	2	Tohum	2
Gökyüzü	1	Nisan yağmuru	1		

Tablo 11’e göre oluşturulan metaforların 4’ü fidan, 1’i gökkuşağı, gökyüzü, ırmak ve nisan yağmuru, 2’si kış ve tohum, 8’i ise sudur.

Bu çalışmada yer alan özel eğitim öğretmenlerinin bu konudaki görüşlerinden örneklerle aşağıda yer verilmiştir:

Ö125- K: “Özel eğitim suya benzer. Özel bireyin eğitimi de tıpkı su gibi durmamalı, devamlı olmalı ve bir yolunu bulmalıdır.”

Ö34- K: “Özel eğitim gökkuşağına benzer. Bu bireyler birbirinden farklı gelişim özellikleri göstermektedir ve bizler bu bireylere bir ders içinde birçok yöntemi aynı anda uygulayabilme özelliğine sahip öğretmenler olmalıyız.”

Ö24- E: “Özel eğitim tohuma benzer. Toprağa ektiğimizde haftalar, aylarca emek verip sonunda nasıl verim alıyorsak özel bireyde de öyle olur.”

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Toplanan veriler neticesinde özel eğitim öğretmenlerinin “özel gereksinimli birey” kavramına yönelik 57 farklı metafor ürettikleri görülmüştür. Bu metaforlar dört kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler: “Somut Bir Varlık Olarak Özel Gereksinimli Birey, Soyut Bir Varlık Olarak Özel Gereksinimli Birey, Doğaya İlişkin Metaforlarla Özel Gereksinimli Birey, Yer/Mekâna İlişkin Metaforlarla Özel Gereksinimli Birey” dir. Belirlenen metaforların çoğu “Somut Bir Varlık Olarak Özel Gereksinimli Birey” kategorisine girmektedir. Bu kategori içinde en çok tercih edilen metaforlar; araba, bebek, çocuk, evlat, hamur, kitap, kuş, normal birey ve parmak izidir.

Özel eğitim öğretmenlerinin “özel eğitim” kavramına yönelik 74 metafor ürettikleri görülmüştür. Bu metaforlar beş kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler: “Bir Eylem/Süreç Olarak Özel Eğitim, Somut Bir Varlık/Nesne Olarak Özel Eğitim, Soyut Bir Varlık Olarak Özel Eğitim, Bir Yer/Mekân Olarak Özel Eğitim, Doğaya İlişkin Metaforlarla Özel Eğitim” dir. Belirlenen metaforların çoğu “Bir Eylem/Süreç Olarak Özel Eğitim Kategorisi” kapsamındadır. Bu kategori içerisinde en çok tercih edilen metaforlar; bebek bakımı, çiçek yetiştirmek, çocuk yetiştirmek, iğne ile kuyu kazmak, pasta yapmak, puzzle yapmaktır.

Altıntaş vd. (2015)’nin oluşturdukları araştırmada Fen Bilgisi öğretmenlerinin “kaynaştırma eğitimi, kaynaştırma öğretmeni ve kaynaştırma öğrencisi” kavramlarına yönelik metaforik algıları incelenmiştir. Bu araştırma yapılan çalışmayla ile karşılaştırıldığında kaynaştırma öğrencisine yönelik pamuk, fidan metaforlarının yapılan çalışma ile ortak olduğu görülmüştür. Talas (2017)’ın okul öncesi öğretmen adaylarına yönelik yapmış olduğu “kaynaştırma öğrencisi” kavramına yönelik metaforları incelenmiştir. Her iki araştırmada oluşturulan metaforlar karşılaştırıldığı zaman ise çiçek, bebek, gül, tohum, fidan, melek, bitki, ayna, ağaç, güneş, çocuk metaforlarının ortak olduğu görülmüştür. Efilti, Demirci ve Karaduman (2021) tarafından yapılan araştırmada “özel eğitime ihtiyacı olan çocuk” kavramına yönelik oluşturulan metaforlardan; bebek, melek, çiçek, tohum, kuş ve masumiyetin yapılan çalışmayla ortak olduğu belirlenmiştir. Sevim (2019) Sosyal Hizmetler Programı öğrencilerinin “engelli” kavramına ilişkin algılarını metaforlar yoluyla belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmada belirlenen; çocuk, bebek, cam, ayna, kuş ve su metaforları yapılan araştırmayla ortaktır. Dayı, Açıkgöz ve Elçi (2020) öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik yapmış oldukları araştırmada üretilen metaforlardan; çiçek, yapboz, bebek, masumiyet, ağaç, kuş, su, ayna, gökkuşağı, parmak izi, tohum yapılan çalışmayla ortaklık göstermiştir.

Yazıcıoğlu (2019)’nın Anadolu Lisesi öğretmenleriyle yaptığı çalışmada “kaynaştırma eğitimi” kavramına yönelik belirlenen metaforlar verilmiştir. Öğretmenlerin belirlediği metaforlardan; gökkuşağı, bahçe, sanat, su, fidan, yolculuk, anne ve tarlanın yapılan çalışmayla ortak olduğu görülmüştür. Uçuş (2016)’un yaptığı araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının “özel eğitim” kavramına yönelik metaforik algıları belirlenmeye çalışılmıştır. Belirlenen halı dokuma, ağaç, yağmur, fidan, çocuk yetiştirme, ağaç, sanat, güneş, su, bahçe, çiçek metaforlarının yapılan bu çalışmayla benzer oldukları görülmüştür Bulut (2018), öğretmen adaylarına yönelik yaptığı çalışmasında “özel eğitim” kavramını bir metaforla ifade etmelerini istemiştir. Araştırmada katılımcıların belirledikleri metaforlardan; bebek bakıcılığı, bahçe, yeni doğmuş bebek, resim

yapmak, tohum, gökkuşağının yapılan çalışmayla ortak olduğu görülmüştür. Başgül ve Uluçınar Sağır (2017)'ın sınıf öğretmenlerine yönelik yaptığı çalışmada “özel eğitim ve özel eğitime ihtiyacı olan çocuk” kavramlarına yönelik metaforik algıları incelenmiştir. Araştırmada “özel eğitim” kavramına yönelik belirlenmiş olan; anne, güneş, su, hava, ağaç, çiçek, bebek, dokuma metaforlarının bu araştırma ile benzer oldukları görülmüştür. Efilti, Demirci ve Karaduman (2021) tarafından yapılan araştırmada özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitim ve özel eğitim öğrencilerine yönelik metaforik algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada “özel eğitim” kavramına yönelik oluşturulan; ağaç, anne, fidan, tohum, çiçek yetiştirmek ve su metaforlarının yapılan çalışmayla ortak olduğu belirlenmiştir. Altındağ Kumaş ve Süer (2020), 85 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirdikleri çalışmada katılımcıların “özel eğitim” metaforik algılarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada öğretmen adaylarının ürettiği metaforlardan; su, fidan, ayna, anne ve gökkuşağı yapılan çalışmayla benzerlik göstermektedir.

Özel gereksinimli birey ve özel eğitime yönelik özel eğitim öğretmenlerinin görüşlerini ortaya çıkaracak akademik çalışmalar yeterli değildir. Bu araştırmanın alanda daha sonra yapılacak olan çalışmalara ön ayak olabileceği düşünülmektedir. Benzer araştırmalar özel eğitim öğretmenleri dışında farklı çalışma gruplarına da uygulanabilir. Böylece özel eğitim alanındaki araştırma çeşitliliği artacak ve bu da alana katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Açar, D., Kaya, G., & Güneş, G. (2017). Özel gereksinimli bireyler hakkındaki görüşlere ilişkin metafor çalışması. *Electronic Journal of Social Sciences*, 16(62), 935-944.
- Altındağ Kumaş, Ö. & Süer, S. (2020). Öğretmen adaylarının özel eğitime ilişkin metaforik algıları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16 (28), 1076-1101.
- Altıntaş, Ö. G. G., Baykan, Ö. G. Ö., Kahraman, E. & Altıntaş, S. U. (2015). Fen bilgisi öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi, kaynaştırma öğretmeni ve kaynaştırma öğrencilerine ilişkin metaforik algıları. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 273-282.
- Baker, C., Wuest, J., & Stern, P. N. (1992). Method slurring: the grounded theory/phenomenology example. *Journal of Advanced Nursing*, 17(11), 1355–1360.

- Başgöl, M., & Uluçınar Sağır, Ş. (2017). Sınıf öğretmenlerinin özel eğitimle ilgili metaforik algılarının incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 249- 280.
- Baykoç Dönmez, N. (2011). *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitim*. Eğiten Kitap.
- Bulut, A. S. (2018) Sınıf öğretmeni adaylarının üstün yetenekli birey ve özel eğitim kavramlarına ilişkin algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2338-2356.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Çilingir, A. (2017). İletişim alanında içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(1), 148-160.
- Dayı, E., Açıkgöz, G., & Elçi, A.N. (2020). Güzel sanatlar eğitimi bölümü öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik metaforik algıları (Gazi Üniversitesi örneği). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, (21)1, 95-122.
- Demirel, Ö., & Dinçer, S. (Ed.). (2017). *Küreselleşen Dünyada Eğitim*. Pegem Akademi.
- Duran, A., & Dağlıoğlu, H. E. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının üstün yetenekli çocuklara ilişkin metaforik algıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(3), 855-881.
- Efiliti, E., Demirci, B., & Karaduman, M. (2021). Özel eğitim öğretmenlerinin özel eğitime ve özel eğitim öğrencilerine yönelik metaforik algılarının incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(33), 221-251.
- Eren, B. (2018). Özel eğitim öğretmeni adaylarını "müzik" kavramına ilişkin metaforik algıları. *Electronic Turkish Studies*, 13(19), 1-20.
- Güneş, C., & Tezcan, R. (2017). *Metafor ve Eğitimde Metaforik Çalışmalar İçin Bir Uygulama Rehberi*. Pegem Akademi.
- Karademir, E., Sarıkahya, E., & Altunsoy, K. (2017). Fen bilimleri öğretmenlerinin beceri kavramına yönelik algıları: bir olgubilim çalışması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 53-71.

- Köse, S. (2019). Eski ve orta türkçe metinlerinde ad aktarmasına dayalı kıyafet adları. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (48), 245-268.
- Kumaş, Ö. A., & Süer, S. (2020). Öğretmen adaylarının özel eğitime ilişkin metaforik algıları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 1076-1101.
- Özokçu, O. (2013). *Özel Eğitim*. Maya Akademi.
- People, V. (2001). A new strategy for learning disability for the 21st century. Parliament by the Secretary of State for Health by Command of Her Majesty.
- Resmi Gazete, 7 Temmuz 2018, Sayı: 30471, ss.1-21.
- Sakiz, H. (2018) Students with learning disabilities within the context of inclusive education: issues of identification and school management. *International Journal of Inclusive Education*, 22(3), 285-305. <http://dx.doi.org/10.1080/1360311042000331192>
- Selçuk, Z., Palancı, M., Kandemir, M., & Dünder, H. (2014). Eğitim ve bilim dergisinde yayınlanan araştırmaların eğilimleri: İçerik analizi. *Eğitim ve Bilim*, 39(173), 428-449.
- Sevim, Z. (2019). Engelli kavramına ilişkin metaforik bir analiz. *Journal of International Social Research*, 12(64), 518-525.
- Subakan, Y., & Koç, M. (2019). Özel eğitim gereksinimli bireylerin gelişim ve eğitimlerinde kullanılan mobil cihazlar ve yazılımlar. *Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Dergisi*, 3(2), 51-61.
- Şahbaz, Ü., Atılğan, H., & Aydemir, D. (2018). Bütünleştirmenin özel gereksinimli çocuklar üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik ölçek uyarlama çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 1843-1850.
- Talas, S. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının “kaynaştırma öğrencisi” kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives*, 5(2), 34-44.
- Tiryaki, E. N. (2017). Özel eğitimi bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının engel türlerine göre okuma yazma öğretimindeki metaforik algıları. *Electronic Turkish Studies*, 12(25), 737-748.

Topçu, E., & Katılmış, A. (2013). Yarı zamanlı kaynaştırma eğitimi alan ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik düşünceleri. *Sakarya University Journal of Education*, 3(3), 48-81.

Uçuş, Ş. (2016). Sınıf öğretmeni adaylarının ve okul öncesi öğretmeni adaylarının özel eğitime ilişkin metaforik algılarının incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 47-72.

Yazıcıoğlu, T. (2019). Anadolu Lisesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitime ilişkin görüşlerinin metafor analizi yoluyla incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 14(20), 394-420.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose: The purpose of this study was to determine the metaphorical perceptions of special education teachers regarding the concepts of individuals with special needs and special education. In line with this purpose, how special education teachers perceive the concepts of "individuals with special needs" and "special education", to what they liken these concepts, and which metaphors they use in picturing these concepts in their minds were analyzed.

Method: This study was designed with the "phenomenological approach", which is one of the qualitative research methods. The purpose of using the phenomenological pattern is to unite the participants who draw similar analogies under a common category. This study attempted to examine in detail the analogies made by special education teachers regarding the phenomena of "individuals with special needs" and "special education".

The study group of the research consisted of 138 special education teachers working in the province of Elazığ, Turkey. The sampling was performed using the criterion sampling method, which is one of the sub-types of purposeful sampling. In order to collect data and reveal the perceptions of special education teachers regarding "individuals with special needs" and "special education", a form with two open-ended questions was prepared as the data collection tool for this study. This form was then presented to the participants. The first part of the form included questions regarding the personal information of the participants. In the second part of the form, special education teachers were asked to create a metaphor about the concepts of "individuals with special needs and special education" and explain why they chose this metaphor.

Afterwards, the data were analyzed using the method of content analysis. In the second phase of the study, applicable categories were created for 57 and 74

different metaphors created by the 138 participants respectively for the two concepts within the scope of this study. Expert opinion was sought to ensure the reliability of the study, and an agreement was reached with both experts in accordance with the Reliability Formula of Miles and Huberman (1994).

Findings: The metaphors created by special education teachers regarding the concept of individuals with special needs were grouped under four categories. 64 of the metaphors were included in the category of "Individuals with special needs as concrete entities/objects", while 61 were included in "Individuals with special needs via metaphors related to nature", 10 in "Individuals with special needs as abstract entities", and 3 in "Individuals with special needs via spatial metaphors". It was observed that the majority of special education teachers likened the concept of individuals with special needs to concrete entities or objects.

Likewise, it was noted that the teachers participating in the study produced 35 different metaphors that fall in the "Individuals With Special Needs As Concrete Entities/Objects Category". The metaphors most preferred by teachers included 9 metaphors of babies, followed by 4 metaphors of birds, 4 of children, 3 of automobiles, 3 of mirrors, 3 of one's own children, 3 of normal individuals, and 2 of fingerprints. In the "Individuals With Special Needs Via Metaphors Related To Nature" category, the special education teachers often produced the metaphors of flowers, trees, rainbow, seeds, clay, minerals, water, and soil. Metaphors that were included in the category of "Individuals With Special Needs As Abstract Beings" had 6 metaphors of angels, 1 metaphor for a word on the tip of one's tongue, 1 metaphor for innocence, 1 metaphor likening them to a mirror reflecting the society, and 1 metaphor related to the future. "Individuals with special needs via spatial metaphors" category included 1 metaphor for parks, 1 metaphor for cities, and 1 metaphor for outer space.

It was observed that the special education teachers participating in the study produced 74 different metaphors regarding the concept of "special education". These metaphors were grouped under 5 categories based on their common features. When the majority of the metaphors drawn regarding the "Special Education as an Action/Process Category" were examined, it was determined that 16 were metaphors of growing flowers, while 6 were metaphors of raising children, 6 were of attempting to achieve the impossible, 5 were of baby care, 3 were of solving puzzles, 3 were of patience, and 2 were of making a cake. When the majority of the metaphors drawn regarding the "Special Education as an Object/Entity" category were examined, it was observed that 7 metaphors were of trees, while 3 were of mothers, 3 were of dough, and 2 were of toys, oxygen and colors. When the majority of the metaphors regarding the "Special Education

as an Abstract Entity Category” were examined, it was determined that 4 were related to travelling and 2 were related to art. In the "Special Education as a Space Category", 1 metaphor was related to an operating room, while 1 was related to gardens, 2 to empty fields, 1 to houses, and 1 to the front of a window. In the "Special Education via Metaphors Related to Nature Category", 4 metaphors were related to saplings, while 1 was related to a rainbow, 2 to winter and seeds, and 8 to water.

Conclusion and Discussion: As a result of the collected data, it was determined that special education teachers produced 57 different metaphors regarding the concept of "individual with special needs". These metaphors were grouped under four categories. Most of the identified metaphors fell under the category of "Individuals with Special Needs as Concrete Entities". The most preferred metaphors in this category were automobiles, babies, children, one's own children, dough, books, birds, normal individuals and fingerprints.

It was noted that special education teachers produced 74 metaphors regarding the concept of "special education". Most of the identified metaphors in this context were under the "Special Education as an Action/Process Category". The most preferred metaphors in this category were baby care, growing flowers, raising children, attempting to achieve the impossible, making a cake, and solving puzzles.

The metaphors regarding the concept of “inclusion student” were examined in the study conducted by Talas (2017) with the participation of preschool teacher candidates. When the metaphors produced in both studies were compared, it was seen that the metaphors of flowers, babies, roses, seeds, saplings, angels, plants, mirrors, trees, sun, and children were common between the studies. The metaphor study conducted by Saban and Kocbeker-Eid (2017) on preschool and classroom teacher candidates was examined. It was observed that the metaphors of pearls, books, dough, seeds and babies were common in both studies.

In the study of Yazicioglu (2019) carried out with the participation of Anatolian High School teachers, the metaphors determined for the concept of “inclusive education” were provided. It was observed that the metaphors of rainbows, gardens, art, water, saplings, travelling, mothers, and fields created by the teachers were common between both studies. Regarding the study performed by Efilti, Demirci and Karaduman (2021), it was noted that among the metaphors created for the concept of "children in need of special education", baby, angel, flower, seed, bird and innocence metaphors were common with the present study.